

ЛІТЕРАТУРА

1. Карачко С. Бояни свято Маланки. Танець. Коники села Петрашівка Буковина. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=G19tkFp5VA> (дата звернення: 14.02.2026).
2. Косаківська Л. П. Хореографія. URL: <https://surl.li/jfplnr> (дата звернення: 14.02.2026).
3. Ліманська О. В. Семантика любовношлюбного мотиву зимових свят народного календаря українців. Вісник ХДАДМ. 2007. № 11. С. 47–56.
4. Макаренко С. Динаміка змін традиційних обрядів вечорниць на Тернопільщині. Етнічна історія народів Європи. 2011. № 35. С. 33–41.
5. Мельник М. М. Дівочі ворожіння у структурі катерининських та андріївських вечорниць: традиції і сучасність. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. 2025. № 4. С. 54–59.
6. Серебрякова О. «“Андрію, Андрію, я колопні сію: дай ми, боже, знати, з ким їх буду брати”» (мантичний звичай «засівання конопель»: семантика, символіка, функції». Народознавчі зошити. 2015. № 5 (125). С. 1034–1044.
7. Серебрякова О. Семантика гадань зі взуттям у зимовій обрядовості українців. Народознавчі зошити. 2015. № 1 (121). С. 206–213.

Постоловська Анна
здобувач I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності А 4 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво)
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник –
доктор філософії, доцент, доцент кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та методики музичної освіти
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Циганюк Люція

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР У ДЗЕРКАЛІ СУЧАСНОЇ ДИТЯЧОЇ ФОРТЕПІАННОЇ МУЗИКИ

Вступ. Завдання, що постають перед сучасною українською фортепіанною педагогікою, значно ширші, ніж просто ознайомлення дітей із виконавським мистецтвом. У реаліях сьогодення на перший план виходить глибоке й ґрунтовне виховання особистості на національних засадах. Йдеться не лише про технічну майстерність чи інтерпретаційні навички, а про формування ціннісних орієнтирів, світогляду та культурної самоідентифікації.

Саме у прагненні формувати національну музичну свідомість постають дискусії щодо ролі фольклору у навчанні. Одні вважають фольклоризм і опору на національне мистецтво застарілими або однобічними підходами. Інші й досі ностальгують за творчістю Чайковського та Рахманінова, які після повномасштабного вторгнення росії в Україну опинилися поза звичним культурним простором української освіти. Проте реальність, з якою віч-на-віч зустрівся кожен українець у часи цієї страшної війни, переконливо засвідчила: мова має значення – і мистецтво має значення. Саме через мову та мистецтво формується національний образ, утверджується відчуття співпричетності до власної культури, її цінностей та ідеалів.

Мета статті – здійснити аналіз ролі фортепіанної музики як засобу трансляції національних культурних кодів.

Основний текст. Чим же відрізняється українська культура від будь якої іншої? Цікавим і змістовним є дослідження української музикознавиці Світлани Мірошніченко, у якому вона розглядає поняття української музики з різних позицій: як музику українського етносу, як музику української нації, як музику певної державної території (України), а також як мистецтво, що має специфічні, суто музичні ознаки – тобто національний стиль [3, с. 229]. Окрему увагу дослідниця приділяє визначенню поняття національного (українського) стилю в музиці. Вона трактує його як стиль, що характеризується достатньо окресленими ознаками, які відображають особливості українського менталітету й мислення [3, с. 232].

Спираючись на ґрунтовні висновки щодо українського стилю С. Мірошніченко, хочемо дещо розширити розуміння цього питання в контексті впливу народної творчості на національний стиль української академічної музики і на менталітет українського народу. Чи є зв'язок між менталітетом і народною творчістю? Так, безперечно є – і це не просто зв'язок, а глибинна взаємодія між ними – менталітет формує характер народної творчості, а сама народна творчість є одним із проявів менталітету. Більше того, народна творчість віддзеркалює особливості українського світовідчуття, а отже, й менталітету, який формується під впливом історичних обставин, закріплюється через мову і традицію і передається через мистецтво, а найчастіше – саме через фольклор, який є одним із механізмів збереження і передачі ментальних кодів нації.

Щодо академічної української музики, її національний стиль, безперечно, сформувався під значним впливом народного мистецтва, але пройшов значно складніший шлях розвитку. Інтонаційна «матриця» народної творчості – модальність, варіантність розвитку, співучість мелодики, багатоголосність – проникла в академічні жанри як стильові ознаки українського музичного мистецтва, що дозволяє ідентифікувати національний стиль навіть без прямого цитування фольклорних джерел. Тобто фольклор став джерелом інтонаційної природи професійної музики. У цьому контексті навчання дітей українській музиці та творам на фольклорній основі набуває особливого значення: протягом століть росія намагалася знецінити українське мистецтво, замінюючи його своїм, наповненим їхніми «цінностями» аби знищити національну самоідентифікацію українців. Сьогоднішня війна надзвичайно загострила проблему виховання національної свідомості української дитини, яка цінує й розуміє власну ідентичність, культуру, засвоює ключові національні цінності – волелюбність, сміливість, працьовитість, доброзичливість і гордість за своє українське походження.

Українська дитяча фортепіанна музика досить різноманітна і різнопланова, вміщує історичні та мистецькі національні цінності, передає духовність і культурну ідентичність народу. Але ми хочемо поговорити сьогодні про особливий навчально-виховний потенціал дитячої фортепіанної музики ХХІ століття, яка, зберігаючи національні традиції, вплітає сучасні ритми життя, відображає сучасні реалії, що робить її більш зрозумілою і привабливою для молодшого слухача. У цьому контексті пропонуємо зупинитися на дитячій фортепіанній

творчості таких композиторів як Микола Ластовецький та Олександр Яковчук, чії життєві й творчі шляхи тісно пов'язані з Хмельниччиною. Обоє вони народилися на Поділлі, здобували фахову освіту в Хмельницькому музичному училищі та згодом утвердилися як визначні композитори й фольклористи. Саме глибоке занурення у народну традицію стало підґрунтям їхнього індивідуального стилю.

У творчому доробку М. Ластовецького представлена надзвичайно широка й жанрово різноманітна палітра фортепіанних творів для дітей. Значна частина цих п'єс ґрунтується на інтонаційному матеріалі українських народних пісень, що зумовлює їхню мелодичну виразність, національний колорит і водночас педагогічну цінність. Оскільки межі цієї статті не дають можливості здійснити детальний огляд усього масиву дитячих фортепіанних творів митця, зосередимо увагу на четвертому та п'ятому зошитах його фортепіанних п'єс для дітей і юнацтва.

У четвертому зошиті перший розділ містить 37 легких фортепіанних «переспівів» галицьких ягілок – обробок весняних обрядових пісень, ігор і хороводів. П'єси розташовані за принципом поступового ускладнення. Композитор творчо переосмислює народнопісенні образи, зберігаючи їхню первісну ідею та поєднуючи автентичний мелос із сучасними ритмічними й гармонічними засобами.

Особливим є четвертий розділ – «Рациональні ескізи», що складається з дванадцяти творів у додекафонній техніці («Розумна коломийка», «Ритуальне дійство», «Сходження на Голгофу», «І задзвонили дзвони» та ін.). Попри складну систему організації звуків, автор спирається на фольклорну інтонаційність і жанрові асоціації, поєднуючи народну традицію з модерною мовою. Це має вагоме педагогічне значення: учні поступово долучаються до сучасного музичного мислення. Наприкінці збірника подано методичні рекомендації Н. Мойсеєнко та Є. Косинської щодо опанування цього матеріалу.

У п'ятому зошиті особливу увагу привертають перші два розділи. «Десять мелодій для віртуозів маленьких» об'єднують яскраві замальовки («Веснянка», «Колядничка закличка», «Замовлянка дощу», «Козацька переможна» та ін.), а «П'ятдесят поліфонічних п'єс-канонів на теми українських народних пісень» спрямовані на розвиток поліфонічного мислення, поєднуючи фольклорну основу з академічними формами письма.

О. Яковчук створив «Школу гри на фортепіано», яка складається з 7 розділів, 173 нових яскравих авторських творів, створених композитором для різнобічного навчання дітей гри на фортепіано. «При його написанні композитор урахував кілька принципових нових положень, на які був зорієнтований під час своєї роботи, мета котрої – виховати сучасного юного музиканта на модерному матеріалі, підготувавши його до адекватного сприйняття музики ХХІ століття. Цікавою є авторська ідея в першому розділі давати для початківців прості аранжування популярних народних пісень з підтекстовкою українською та англійською мовами» [4, с.2].

Багато творів, побудованих на інтонаціях фольклору є в розділі «П'єси» («Українська пісня», «Подільська колядка», «Подільська», «Народний танок», «Поліська колядка», «Волинська колядка» та ін.), а також в розділі «Ансамблі» («Щедрик», «Дивна новина», «Во Вифлеємі нині новина», «Веснянка» та ін.)

Висновки. Отже, сучасна українська фортепіанна педагогіка виконує не лише навчальну, а й виразну національно-виховну функцію. Формування світогляду й культурної самоідентифікації дитини відбувається значною мірою через мистецтво, а фольклор виступає носієм ментальних і ціннісних кодів нації.

Творчість М. Ластовецького та О. Яковчука переконливо демонструє усвідомлену опору на народну інтонаційність навіть у творах, написаних з використанням сучасних технік письма. У їхніх дитячих фортепіанних творах фольклор поєднується з модерною мовою, зберігаючи емоційну доступність і національний колорит, що у повній мірі відповідає основним принципам музичного навчання і виховання, серед яких надзвичайно важливим є принцип національної і культурної орієнтації, який передбачає використання народної музичної творчості для формування музичного смаку і національної свідомості української молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ластовецький М. Фортепіанні п'єси для дітей та юнацтва (зошит 4) / ред.-упорядники Л. Філоненко, З. Ластовецька-Соланська. Дрогобич: Посвіт, 2018. 148 с.
2. Ластовецький М. Фортепіанні п'єси для дітей та юнацтва (зошит 5) / ред.-упорядники Л. Філоненко, З. Ластовецька-Соланська. Дрогобич: Посвіт, 2019. 148 с.
3. Мірошніченко С. В. Про національну ментальність української поліфонії. Українська тема у світовій культурі. Науковий вісник. К.: Омега-Л, 2001. Вип.17. С.246-258.
4. Яковчук О. Школа гри на фортепіано. К.: Поліграфічний центр «Фоліант», 2019. 256 с.

Романишина Юлія
здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності А 4 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво)
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник –
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри вокалу та диригентсько-хорових дисциплін
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Качуринець Лілія

ВЕСНЯНКОВИЙ ФОЛЬКЛОР ПОДІЛЛЯ У СУЧАСНІЙ МИСТЕЦЬКО-ПІСЕННІЙ ПРАКТИЦІ

Вступ. Веснянковий фольклор належить до найдавніших пластів традиційної музичної культури українців, поєднуючи ритуальну символіку, колективну дію та художньо організовану звукову форму. У подільському регіоні він має особливу вагу, оскільки зберігає архаїчні інтонаційні моделі, усталені образні структури та зв'язок співу з рухово-ігровими формами. У сучасному культурному просторі веснянки дедалі частіше функціонують поза